

היתה שותה. שכבר נתבטלו דברי האחד מפני השנים המעידים שלא נטמאת, ומכל מקום יש לנו להסתפק שמא נטמאת האשה באותה סתירה לפני שבאו העדים ושותה לברר הספק.

שנים אומרים אנו ראינוה שנטמאת ואחד אומר לא נטמאת לא היתה שותה. שאין דברי האחד במקום השנים וכבר נתברר טומאתה בעדות השנים.

נמרא:

הגמרא מקשה: **האי**, מה ששנינו במשנה "תלמוד לומר כי מצא בה ערות דבר", ומכאן למדנו שצריך שני עדים שנסתרה — למה הוצרכו לגזירה שוה זו? והרי כך היה לו לתנא לומר: **תלמוד לומר בה**. ועד אין בה.

בה. בטומאה אתה אומר שדיה בעד אחד, **ולא בקינוי**. שלהעיד עליו צריך שני עדים.

בה. בטומאה אתה אומר שדיה בעד אחד. **ולא בסתירה**. שלהעיד עליה צריך שני עדים.

מיבעי ליה. כך היה לו לתנא לומר, ולא היה צריך ללמוד שצריך שני עדים על הסתירה מגזירה שוה של דבר דבר, שהרי

תלמוד לומר "כי מצא בה ערות דבר" (דברים כד, א)

ולחלן הוא אומר "על פי שנים עדים יקום דבר" (שם יט, טו)

מה לחלן, על פי שנים, אף כאן על פי שנים. בגמרא יתבאר מה למד התנא מגזירה שוה זו.

המשך המשנה עוסק באופן שיש עדיות סותרות על טומאת האשה, אימתי היא שותה ואימתי אינה שותה.

עד אחד אומר אני ראיתיה שנטמאת, ועד אחר אומר בפני נסתרה ולא נטמאת באותה סתירה.

וכן **אשה אחת אומרת** אני ראיתיה שנטמאת, **ואשה אחרת אומרת** בפני נסתרה ולא נטמאת באותה סתירה.

היתה שותה.

כי אף שהראשון מעיד לטמאתה, הרי השני מכחישו. ואף שהשני מעיד לטהר אותה, הרי הראשון מכחישו, ונשארה האשה בספק אם נטמאת, ושותה לברר הספק.

עד אחד אומר אני ראיתיה שנטמאת, ושנים אחרים מכחישים אותו ואומרים בשעה שאתה מעיד שנטמאת היינו עמך ובפנינו לא נטמאת.

לברר על ידי שתיה ומשמתו נעשה ספק אם נתחייבו היורשים והו"ל איני יודע אם נתחייבתי. והגרע"א בתשו' מהדורא תליתאה סי' לא בתשובה להבית מאיר דחה דבריו (ועיין בנתה"מ סי' לט סק"י ובתוס' הרא"ש כתובות פו ע"א) ע"ש מש"כ בזה.

הטעם דמיגו דנאמן לאוסרה נאמן על הכתובה, ותיפוק ליה דכיון שלא שתתה עליה להביא ראייה שלא זינתה. ובבית מאיר אבה"ע סי' קעח תי' דהו"ל איני יודע אם נפטרתי ודמי לאיני יודע אם פרעתיך שחייב לפרוע, משא"כ במתו בעליהם עד שלא שתו עד המיתה היה אפשר

שנינו במשנה: **עד אומר נטמאת וחבירו מכחישו, היתה שותה.**

ויש לדייק: **טעמא דקא מכחיש ליה. הטעם ששותה מפני שחבירו מכחישו.**

הא לא קא מכחיש ליה, עד אחד מהימן. ואינה שותה.

מנהני מילי. מהיכן למדנו דבר זה. ואף שכבר נתפרש עיקר המקור לזה במשנה, הגמרא מביאה ברייתא המפרשת הדברים יותר.

דתנו רבנן: ועד אין בה בשנים הכתוב מדבר. 'עד' פירושו בכל מקום עדות של שני עדים, וכוונת הכתוב "ועד אין בה" היא לומר, שעל אף שאין בה שני עדים אלא אחד, היא אסורה.

אתה אומר בשנים הכתוב מדבר או אינו אלא באחד. אולי 'ועד' פירושו עד אחד, וכוונת התורה — ועד אחד אין נאמן בה.

תלמוד לומר לא יקום עד אחד באיש. לכל עון ולכל חטאת על פי שני עדים או שלשה עדים יקום דבר (דברים יט, טו).

ממשמע שנאמר לא יקום עד ולא נאמר עדים וכי איני יודע שהוא אחד.

מה תלמוד לומר מה באה ללמדנו מלת אחד המיותרת.

זה בנה אב זה מקור ואב, שכל מקום שנאמר עד ולא כתוב אחד, הרי כאן שנים. הכונה לשני עדים. **עד שיפרוט ויפרש לך הכתוב עד אחד.**

ומעתה כשאמרה תורה "ועד אין בה",

באותו מקרא עצמו שממנו באנו ללמוד שעד אחד נאמן להעיד שנסתרה, כתבה תורה 'בה', ללמדנו שעל הקינוי והסתירה צריך שנים.

ומשנין: **הכי נמי קאמר.** אף התנא כך נתכוין לומר, ומשנתנו בחסרון נשנית.

תלמוד לומר "בה" —

בה, ולא בקינוי, בה, ולא בסתירה.

ומכאן שעדות ראשונה של קינוי וסתירה אינה מתקיימת בפחות משני עדים. ועתה דנה הברייתא:

וטומאה בעלמא, עדות על אשה שנטמאת.

בלא קינוי ובלא סתירה. בלא שקדם לה עדות על קינוי וסתירה.

דלא מהימן עד אחד, מנא לך? מהיכן לנו זאת, ואולי כשאמרה תורה שעד אחד נאמן להעיד שנטמאת, מדובר גם בלא קינוי.

על זה אמר התנא **נאמר כאן דבר.** כי יקח איש אשה ובעלה והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתת וגו'.

ונאמר לחלן דבר. על פי שני עדים או שלשה עדים יקום דבר.

מה לחלן בשני עדים אף כאן בטומאת אשה בשני עדים.

אבל עד אחד אינו נאמן להעיד על אשה שנטמאת אלא לאחר קינוי וסתירה, שאז יש רגלים לדבר שנטמאת.

הכונה "ושני עדים אין בה".

ואמר רחמנא, תרי, שני עדים לית בה, אלא חד. אחד בלבד מעיד שנטמאת.

"והיא לא נתפשה", לא נאנסה אלא זינתה ברצון, לדברי העד, אסורה על בעלה עולמית.

ומעתה קשה על מה ששנינו שאם חבירו מכחישו האשה שותה. כיון דמדאורייתא עד אחד מהימן, אידך — היכי מצי מבחיש ליה. איך חבירו יכול להכחישו.

והא אמר עולא: כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, כגון בעדות סוטה, שהיה ראוי להצריך בה שנים ככל עדות בדבר שבערוה, והאמינה תורה לעד אחד כשנים.

הרי כאן שנים. הרי אותו אחד חשוב כשנים שהרי האמינתו תורה כשנים.

ואין דבריו של אחד המכחישו שלא האמינתו תורה כשנים כלום במקום הראשון החשוב כשנים.

ומתריצין: אלא, אמר עולא: יש להגיה במשנתנו, ותני: לא היתה שותה. שהרי עד אחד מעיד שנטמאת ואין חבירו נאמן להכחישו.

וכן אמר רבי יצחק: לא היתה שותה.

ורבי חייא אמר שיש לקיים משנתנו ככתוב לפנינו היתה שותה.

ואקשינן: ולרבי חייא קשיא דעולא. הרי הסברא נותנת כדברי עולא דכיון דהאמינתו תורה במקום שבדרך כלל צריך שנים הרי העמידתו במקום שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים.

ומשנינן:

לא קשיא. כאן משנתנו מדברת כשהעידו שניהם בבת אחת. בתוך כדי דיבור, שהכחישו חבירו לפני שנתקבלה עדותו בבית דין, ועדותו מוכחשת מעיקרה.

כאן דברי עולא נאמרו כשהעידו שניהם בזה אחר זה. שהעיד השני לאחר כדי דיבורו של ראשון⁽⁴⁾, שכיון שנתקבלה עדותו של ראשון מתקבלת היא כשנים ושוב אין האחד יכול לבוא להכחישו שאין דברי אחד במקום שנים.

ואקשינן על רבי חייא מהמשך משנתנו, דתנן: עד אומר נטמאת, ושנים אומרים לא נטמאת, היתה שותה. ולכאורה משנה יתרה היא, שהרי הדבר פשוט ששנים מכחישים

שבסוטה וכן בעגלה ערופה (לקמן מז, ב) מששמעו בית דין העדות הוחלט בלב ב"ד שאין כאן שתיה ואין כאן עריפה ואין צורך להורות כלום רק לא להשקות ולא לערוף. אבל באשה שהלך העלה למדינת הים, צריכים בית דין להורות לה שיכולה לינשא ועד שלא הורו לא נגמר הדבר ויכול שני להכחישו.

4. כך פירש רש"י. ובתוס' הקשו שביבמות ק"ז, ב לענין עד אחד אומר מת בעלה ועד אחד אומר לא מת מבואר שכל זמן שלא התיירה לינשא על פי העד יכול השני להכחישו, ולמה כאן לאחר כדי דיבור כבר אין יכול להכחישו, ולכן כתבו דאף כאן מיירי בהורו על פי עדותו, ובדעת רש"י כתב בחזו"א אבה"ע סי' כט סק"י

וכך יש לדייק: דוקא בהכחיש אחד לשנים הוא שבטלו דבריו ואינה שותה. **הא חד וחד**, אם הכחיש אחד לאחד **היתה שותה**. ששני הכחישו לראשון תוך כדי דיבורו של ראשון ובטלה עדותו לפני שנתקבלה בבית דין.

נמצא, שבין לדברי, בין לדבריכם, המשנה קשה.

כי ברישא מדוייק שמדובר בזה אחר זה, ואין השני מכחישו לראשון. ובסיפא מדוייק שמדובר בבת אחת, ושני מכחישו לראשון.

ואין דרך לתרצה **אלא** אם נעמיד **כולה בפסולי עדות**.

ולא באה כלל המשנה ללמדנו את הדיוק היוצא ממנה, אלא את גוף הדין השנוי בה, וכפי שנבאר.

ורבי נחמיה היא, התנא ששנה משנתנו, רבי נחמיה הוא.

דתניא רבי נחמיה אומר: כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, כגון בעדות סוטה.

הלך אחר רוב דעות. אף על פי שבעדות של שני אנשים כשרים אין משקל לריבוי הדעות, ששנים חשובים כמאה, בעדות של עד אחד הולכים אחר רוב דעות.

ולכן **עשו** בעדות זו **שתי נשים** המעידות **באיש אחד** נגד עדותו של איש אחד.

כשני אנשים באיש אחד. כמו שני אנשים המעידים נגד אחד, שאין דברי עד אחד במקום שני עדים.

דברי האחד, אף אם העידו אחר שנתקבלה עדותו, שאין דברי עד אחד במקום שני עדים, ועל כרחך לא באה משנתנו להשמיענו גוף הדין השנוי בה אלא הדיוק היוצא ממנה, ולפרש הבבא הקודמת של אחד נגד אחד באיזה אופן מדובר בה.

וכך יש לדייק: דוקא בהכחישוהו שנים הוא שבטלה עדות ראשון ושותה, **הא חד וחד**, שאחד בלבד מכחישו, **לא היתה שותה**. ששני הכחישו לראשון לאחר שנתקבלה עדותו ולראשון שאמר נטמאת אנו שומעים. ומכאן **תיובתא דרבי חייא**. שמעמיד הבבא הקודמת של אחד נגד אחד בהעידו שניהם בבת אחת, שהרי באופן זה אף באחד נגד אחד היתה שותה, ועל כרחך יש להגיה כעולא 'לא היתה שותה', ומדובר בהכחישו חברו לאחר שנתקבלה עדותו בבית דין.

ומשני: **אמר לך רבי חייא**. יכול רבי חייא לומר לך.

וליטעמיה. ולדרכך שאתה גורס 'לא היתה שותה'.

עד שאתה מקשה עלי מדיוקא דרישא. **אימא סיפא**. הקשה על עצמך מדיוקא דסיפא.

דתנן: **שנים אומרים נטמאת, ואחד אומר לא נטמאת, לא היתה שותה**. וגם כאן לכאורה משנה יתרה היא שהרי הדבר פשוט שאין אחד יכול להכחיש דברי שנים, ואף אם העיד תוך כדי דיבורם, ועל כרחך לא באה משנתנו להשמיענו גוף הדין השנוי בה אלא הדיוק היוצא ממנה, ולפרש הבבא הקודמת של אחד נגד אחד באיזה אופן מדובר בה.

יכול להכחישו לראשון לאחר שנתקבלה עדותו בבית דין, אף מאה נשים אינן יכולות להכחישו.

וכן פסולים רבים שהעידו שנטמאת ובא עד אחד כשר והעיד תוך כדי דיבורם שלא נטמאת עדותם בטלה, שאחד כשר כפסולים רבים הוא חשוב, וכשם שמכחיש לעדות חברו בבת אחת, מכחיש גם לעדות הפסולים בבת אחת.

והכא במאי עסקינן. מה שמבואר במשנה לב-א ששנים מכחישים לאחד בזה אחר זה, ואחד אינו מכחיש לשנים אפילו בבת אחת, והעמדתו בפסולי עדות.

מדובר כגון דאתאי אשה מעיקרא. שהעד שהעיד שנטמאת היה פסול כגון אשה, ועל זה שנינו ששני פסולים נאמנים להכחישו אפילו בזה אחר זה, שבפסולים הולכים אחר הרוב. וכן מה ששנינו שאין אחד יכול להכחיש שנים אפילו בבת אחת מדובר בפסול אחד שבא להכחיש עדות שני פסולים, שבפסולים הולכים אחר הרוב.

ותרצה לדרבי נחמיה הכי, יש להגיה בדברי רבי נחמיה כך:

רבי נחמיה אומר: כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, כגון בעדות סוטה, הלך אחר רוב דעות, שאם יש עדיות סותרות, הולכים אחר הרוב.

ולכך, עשו בעדות זו, שתי נשים המעידות באשה אחת, נגד אשה אחת, כשני אנשים המעידים באיש אחד, נגד איש אחד, שאין

ואף על פי שאין לשתי נשים כח עדות יותר מאשר האחד, הולכים בעדות זו אחר רוב דעות, והרוב נאמנים נגד המיעוט. ואף על פי שהנשים פסולות והאחד כשר, כיון שפסולים נאמנים בעדות זו אין כשר עדיף על הפסול. והוא הדין שלש נשים המעידות כנגד שתי נשים, השלש נאמנות⁽⁵⁾.

וזהו ששנינו, אחד אומר נטמאת ושנים אומרים לא נטמאת היתה שותה.

ופירושו כך: אחד כשר אומר נטמאת ושתי נשים אומרות לא נטמאת, אף על פי שהעידו השתים לאחר שנתקבלה עדות הכשר בבית דין, היתה שותה, לפי שהשתים נאמנות להכחיש דברי האחד, אפילו בזה אחר זה.

וזהו ששנינו, שנים אומרים נטמאת ואחד אומר לא נטמאת, לא היתה שותה.

ופירושו כך: שתי נשים אומרות נטמאת ואחד כשר אומר לא נטמאת, אף על פי שהעיד הכשר תוך כדי דיבורן של הנשים, לא היתה שותה, לפי שאין האחד יכול להכחיש דברי השתים, אפילו בבת אחת.

ואיכא דאמרי, ויש חולקים ואומרים:

כל היכא דאתא עד אחד כשר מעיקרא, אפילו מאה נשים נמי, כעד אחד דמיין.

כל שבא איש כשר לעדות והעיד שנטמאת, ונתקבלה עדותו בבית דין, אי אפשר לפסולים להכחישו, אף על פי שהם רבים ממנו, לפי שפסולים רבים אינם חשובים אלא כעד אחד כשר, וכשם שאחד כשר אינו

5. כ"כ הרמב"ם פ"א מהל' סוטה הי"ט.